

školní četba

Karel Čapek

BÍLÁ NEMOC

**PODPOŘTE NAKLADATELE
PŘÍMÝMI NÁKUPY
NA JEHO ESHOPU**

**knihy, CD, DVD
a digitální produkci
najdete na**

www.eshop.carpe.cz

**POMŮŽETE VYDÁNÍ
DALŠÍCH TITULŮ**

Děkujeme a vážíme si vaší přízně!

Karel Čapek

Bílá nemoc

CARPE DIEM

2020

Karel Čapek **Bílá nemoc**

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu nebo v aplikaci. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© *Carpe diem*, 2020

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-291-4 (pdf)

ISBN 978-80-7487-292-1 (epub)

ISBN 978-80-7487-251-8 (mobi)

Předmluva

První podnět k této hře dal mi před léty námět přítele lékaře dr. Jiřího Foustky: doktor, který objeví nové paprsky, ničící zhoubné nádory, najde v nich paprsky smrti; jich pomocí se stane samovládcem a neblahým spasitelem světa. Z toho námětu mi utkvěla představa lékaře, který má svým způsobem v rukou osud lidstva. Ale za našich časů je tolik lidí, kteří mají nebo chtějí mít v rukou osudy národů nebo člověčenstva, že by mě nikdy nezlákalo rozmnožit je ještě o jeden exemplář, kdyby tu nebyl druhý a nutkavější podnět: tím je naše doba sama.

Jeden z charakteristických znaků poválečného lidstva je ústup od toho, čemu se tu a tam skoro s opovržením říká humanita; v kterémžto slovu je zahrnuta zbožná úcta k životu a právům lidským, láska k svobodě a míru, usilování o pravdu a spravedlnost a jiné mravní postuláty, které byly v duchu evropských tradic až dosud považovány za smysl lidského vývoje. Jak známo, v některých zemích a národech nastoupil duch zcela jiný; ne člověk, nýbrž třída, stát, národ nebo rasa je nositelem všech práv a jediným předmětem úcty, ale zato úcty svrchované: nic není nad ním, co by jej mravně omezovalo v jeho vůli a právech. Stát, národ, režim je nadán všemohoucí autoritou; jednotlivec se svou svobodou ducha a svědomím, se svým právem na život, se svým lidským sebeurčením je fyzicky i mravně naprosto podřaděn takzvanému kolektivnímu, ale v podstatě čistě autokratickému a násilím uloženému řádu. Prostě duch politické autority se v dnešním stavu světa výbojně utkává s evropskou tradicí mravní a demokratické humanity; tento konflikt se rok za rokem hrozivěji rozehrává v dění mezinárodním, ale zároveň je vnitřní otázkou každého národa. Zevně se nejjasněji projevuje chronickým válečným napětím v dnešní Evropě a rostoucím sklonem k násilnému a vražednému řešení politických otázek.

Pravda, dnešní světový konflikt je možno definovat také v pojmech hospodářských a sociálních; nebo je možno jej vykládat v biologických termínech boje o život; ale jeho nejdramatičtější aspekt je ve srážce dvou velikých antagonických ideálů. Na jedné straně mravní ideál všelidské humanity, demokratické svobody,

světového míru a úcty ke každému lidskému životu i právu. Na druhé straně dynamický protihumanitní ideál moci, nadvlády a národní nebo jiné expanze, pro kterou je násilí vítaným prostředkem a lidský život jenom nástrojem. Řečeno v termínech dnes běžných, je to konflikt ideálů demokracie s ideály neomezených a ctižádostivých diktatur. A právě tento konflikt ve své tragické aktuálnosti byl popudem k napsání Bílé nemoci.

Mohla by to být rakovina nebo jiná choroba místo fingované "bílé nemoci"; ale autor se snažil pokud možno přenést jednotlivé motivy i samu lokalizaci své hry do sféry fiktivní, aby nebylo nutno myslet ani na skutečnou nemoc, ani na skutečné státy nebo režimy; mimoto cítil ono malomocenství do jisté míry symbolicky, jako příznak hlubokého rozvratu bílé rasy; taková epidemie připadá dnešnímu člověku jako návrat k morovým ranám středověku. Autor úmyslně navodil celou dramatickou situaci svého konfliktu na motiv vražedné epidemie; neboť člověk nemocný a bedný je nutkavě a typicky předmětem humanity; jeho závislost na laskavém mravním řádu je nejhlubší. Dva velké světové názory se tu utkávají tak říkajíc nad ložem bolesti, a v jejich konfliktu se rozhoduje o životě a smrti malomocného lidstva. Ten, kdo je představitelem vůle k moci, se na své cestě nenechá zastavit soucitem s lidskou bolestí a hrůzou; ten pak, kdo se s ním utkává ve jménu humanity a úcty k životu, odpírá pomoc trpícím, protože sám fatálně přejímá neúprosnou morálku boje. I ve jménu míru a humanity se bude zabíjet a umírat v hekatombách, bude-li se ten spor muset jednou vybojovat. Ve světě války sám Mír musí být tvrdým a neústupným bojovníkem. A naopak představitel moci a síly se stává sám jedním z těch, kdo úpějí o lidskou pomoc, zatímco se přes něho bezcitně převaluje nezadržitelná mašinérie masakru, který rozpoutal. V tom právě spatřoval autor beznadějnou tíhu světového konfliktu, který prožíváme; neutkává se v něm jen tak prostě černé s bílým, zlo s dobrem, bezpráví s právem; srážejí se v něm na obou stranách velké hodnoty i nesmiřitelné tvrdosti; ale co je v tom sporu ohroženo, je všechno dobro a právo a veškeren lidský život. Nakonec je to jen dav bez velikosti i soucitu, který lhostejně ušlape k smrti oba představitele protichůdných vůlí. Hle člověčenstvo, které humanita chtěla zachránit, hle zástupy, které vůle k moci chtěla vést

k velikosti a slávě! Tady máš své “všechny lid”, Galéne, tady máte svůj národ, Maršále; a my všichni tu máme své dějinné konflikty, v nichž konečný úspěch je nejistý, ale kde jen jedno je nepochybné: že na ně těžce a bolestně doplatí Člověk. Ať jakkoliv dopadne válka, za jejíhož burácení se uzavírá Bílá nemoc, jisto je, že ve svém utrpení Člověk zůstal nespasen.

Autor je si vědom, že tento nevyhnutelný tragický závěr není řešením; ale jde-li o skutečný zápas, který se odehrává v našem čase a prostoru mezi skutečnými lidskými silami, nemůžeme jej rozřešit slovy a musíme jeho řešení ponechat dějinám. Snad můžeme mít důvěru i v příští lidi, jako jsou ti dva čestní a rozumní mladí lidé v závěru hry; ale konečné řešení zůstává politickým a duchovním dějinám, na kterých nejsme angažováni jenom jako diváci, nýbrž jako spolubojovníci, kteří musejí vědět, na které straně světového dramatického konfliktu leží celé právo a celý život malého národa.

BÍLÁ NEMOC

OSOBY:

I. AKT

Dvorní rada

DVORNÍ RADA PROF. DR. SIGELIUS

DOKTOR GALÉN

PRVNÍ ASISTENT KLINIKY

DRUHÝ ASISTENT

PRVNÍ }

DRUHÝ }

TŘETÍ }

PROFESOR

ČTVRTÝ }

MARŠÁL

POBOČNÍK

GENERÁL

MINISTR ZDRAVOTNICTVÍ

JINÝ PÁN

ÚŘEDNÍ PÁN

SESTRA

NOVINÁŘ

JINÝ NOVINÁŘ

LÉKAŘI, OŠETŘOVATELÉ, NOVINÁŘI, SVITA

PRVNÍ }

DRUHÝ }

MALOMOCNÝ

TŘETÍ }

OTEC

MATKA

DCERA

SYN

II. AKT

Baron Krüg

DVORNÍ RADA SIGELIUS

BARON KRÜG
DOKTOR GALÉN
MARŠÁL
POBOČNÍK
DRUHÝ MALOMOCNÝ
OTEC
MATKA

III. AKT
Maršál

MARŠÁL
JEHO DCERA
MLADÝ KRÜG
MINISTR PROPAGANDY
POBOČNÍK
DOKTOR GALÉN
SYN
JEDEN ZE ZÁSTUPU
DAVY

JEDNÁNÍ PRVNÍ

DVORNÍ RADA

O b r a z p r v n í

Tři malomocní ve fáčích.

PRVNÍ MALOMOCNÝ: Mor je to, mor. V naší ulici už je v každém domě několik morem raněných. Povídám, sousede, vždyť vy taky máte na bradě tu bílou skvrnu; a on, prý to nic, ani to necítím. A dnes už z něho taky padají kusy masa jako ze mne. Mor je to.

DRUHÝ MALOMOCNÝ: Žádný mor, malomocenství. Bílá nemoc tomu říkají, ale měli by tomu říkat trest – Taková nemoc přece nemůže přijít sama od sebe; to nás bůh trestá.

TŘETÍ MALOMOCNÝ: Kriste panebože – Kriste panebože – Kriste panebože –

PRVNÍ MALOMOCNÝ: Trest! trest! to bych rád věděl, zač mám být trestán. Já jsem tak mnoho neužil, člověče, leda bídy; to by byl divný bůh, kdyby trestal chudáky, no ne?

DRUHÝ MALOMOCNÝ: Počkej, však uvidíš. Ze začátku to máš jen na kůži, ale až tě to začne žrát uvnitř jako tohohle, řekneš si, to není možné, aby to bylo jen tak, to musí být trest, to musí mít nějakou příčinu –

TŘETÍ MALOMOCNÝ: Ježíši... Ježíši bože nebeský...

PRVNÍ MALOMOCNÝ: Taky že má. Nás lidí už bylo příliš mnoho na světě, a proto nás musí polovička vychcípát, aby bylo místo pro druhé. Tak je to. Ty jsi pekař a uděláš místo jinému pekounovi. A já jsem chudák a udělám místo jinému chudákovi, aby zas někdo jiný místo mne nuzovala měl hlad. Proto musel přijít ten mor.

DRUHÝ MALOMOCNÝ: Žádný mor, malomocenství. Při moru bys, člověče, zčernal, ale při malomocenství jsi bílý jako no, jako křída.

PRVNÍ MALOMOCNÝ: Bílý nebo černý, mně je to fuk; jen kdybych tak nesmrděl.

TŘETÍ MALOMOCNÝ: Kriste panebože... Ježíši můj... Ježíši Kriste, smiluj se...

DRUHÝ MALOMOCNÝ: Copak ty, ty jsi sám; ale když se člověk štítí vlastní žena a děti – Chudáci, jak mají se mnou vydržet! A ženě se teď udělala bílá skvrna na prsu – Vedle nás bydlí čalouník, a ten nařiká ve dne v noci, ve dne v noci –

TŘETÍ MALOMOCNÝ: Ježíši – Ježíši – Ježíši...

PRVNÍ MALOMOCNÝ: Kuš! Kdo to má pořád poslouchat, ty malomocný!

Opona

O b r a z d r u h ý

Pracovna dvorního rady profesora doktora Sigelia.

DVORNÍ RADA: ...prosím, pane redaktore; mám ovšem jen tři minuty času – to víte, moji pacienti! Tak co máme na srdci?

NOVINÁŘ: Pane dvorní rado, náš list by chtěl informovat veřejnost z nejpovolanejších úst –

DVORNÍ RADA: – o takzvané bílé nemoci čili pejpinském malomocenství, já vím. Bohužel se toho o něm píše ažaž. A příliš laicky, pane. Po mém soudu se choroby mají ponechat lékařům. Pište o nich v novinách, a většina čtenářů hned začne na sobě hledat dotyčné příznaky, ne?

NOVINÁŘ: Ano, ale náš list by právě chtěl veřejnost uklidnit –

DVORNÍ RADA: Uklidnit? Člověče, čím ji chcete uklidnit? – Koukejte se, je to... těžká choroba, a šíří se jako lavina – Pravda, pracuje se na ní horečně na všech klinikách světa, ale – (Krcí rameny.) Zatím je naše věda bezmocná. Napište lidem, aby se při prvních příznacích obrátili s důvěrou k svému lékaři, a je to.

NOVINÁŘ: A jejich lékař –

DVORNÍ RADA: – jim předepíše mazání: těm chudším hypermangan a těm zámožnějším peruánský balzám.

NOVINÁŘ: Pomůže to?

DVORNÍ RADA: Ano, proti zápachu, když se otevrou rány. To je druhé stadium choroby.

NOVINÁŘ: A třetí stadium?

DVORNÍ RADA: Morfium, mládenče. Nic než morfium. A dost o tom, ne? Je to ošklivá nemoc.

NOVINÁŘ: A je... velmi nakažlivá?

DVORNÍ RADA (tónem přednášejícího profesora): Jak se to vezme. Neznáme totiž mikroba, který naši chorobu přenáší; víme jenom, že se neobyčejně rychle šíří; dále že není přenosna na žádné zvíře a že se nedá naočkovat ani člověku – aspoň mladému člověku ne; ten krásný pokus udělal sám na sobě doktor Hirota v Tokiu. Bojujeme, přáteli, bojujeme, ale s neznámým nepřitelem. Můžete napsat, že na mé klinice se na věci pracuje už třetí rok; publikovali jsme o naší nemoci slušnou řadu vědeckých statí, hojně a s uznáním citovaných v odborné literatuře – (Zvoní.) Zatím je nezvratně zjištěno – bohužel mám jen tři minuty času.

SESTRA (vejde): Prosím, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA: Připravte pro pana redaktora vědecké publikace naší kliniky.

SESTRA: Prosím.

DVORNÍ RADA: Můžete se o nich zmínit, mladý příteli. To veřejnost uklidní, když sezná, jak se u nás usilovně bojuje proti takzvanému pejpinskému malomocenství. My tomu ovšem malomocenství neříkáme. Malomocenství neboli lepra je kožní nemoc, kdežto naše choroba je čistě interní. Páni kolegové z kožní kliniky si taky sice osobují právo o ní přednášet, ale – nu, nechme toho. Naše choroba, pane, není žádný svrab. Můžete veřejnost uklidnit, že o žádné malomocenství nejde. Kam by se hrabala taková lepra proti naší nemoci!

NOVINÁŘ: Je to... vážnější nemoc než malomocenství?

DVORNÍ RADA: Nu ovšem. Daleko vážnější a zajímavější. Jenom první příznaky připomínají obyčejnou lepru: malá bílá skvrnka někde na povrchu těla, chladná jako mramor a naprosto znečitlivělá – takzvaná macula marmorea; proto se té chorobě také říká bílá nemoc; ale její další průběh je naprosto svérázný a odlišný od obyčejné leprosis maculosa. My ji prostě jmenujeme Čengova nemoc čili Morbus Tshengi. Doktor Čeng, žák Charcotův a ovšem internista, ji totiž první popsal na několika

případech v pejpinském špitále. Velmi pěkná publikace, pane; referoval jsem o ní už v roce dvacet tři, kdy ještě nikdo neměl tušení, že se Čengova nemoc jednou stane pandemií.

NOVINÁŘ: Čím prosím?

DVORNÍ RADA: Pandemií. Nemocí, která lavinově zachvátí celý svět. V Číně, pane, se skoro každý rok vynoří nová zajímavá choroba – to dělá ta bída; ale žádná dosud neměla takový úspěch jako nemoc Čengova. To je prostě choroba dneška. Dnes už na ni zašlo dobrých pět miliónů lidí, nějakých dvanáct miliónů je aktuálně zachvácených a nejmíň třikrát tolik jich běhá po světě a ani nevědí, že už někde na těle mají mramorovou a bezcitnou skvrnu stěží zvíci čočky – A to nejsou ani tři roky, co se ta nemoc objevila u nás! Můžete napsat, že první případ v Evropě byl rozpoznán právě na mé klinice. Můžeme být na to hrdí, kamaráde. Jeden pěkný příznak Čengovy nemoci dostal dokonce název symptom Sigeliův.

NOVINÁŘ (píše): Symptom – pana dvorního rady – profesora doktora Sigelia.

DVORNÍ RADA: Ano, Sigeliův symptom. Jak vidíte, pracujeme plnou parou. Zatím je nezvratně zjištěno, že Čengova nemoc postihuje jenom osoby asi tak od čtyřiceti pěti nebo padesáti let nahoru. Patrně jí poskytují příznivou půdu ony normální organické změny, kterým říkáme stárnutí –

NOVINÁŘ: To je neobyčejně zajímavé.

DVORNÍ RADA: Myslíte? – Kolik vám je let?

NOVINÁŘ: Třicet prosím.

DVORNÍ RADA: Nu proto. Kdybyste byl starší, nezdálo by se vám to být... tak moc zajímavé. Dále víme s plnou jistotou, že od prvního příznaku choroby je prognosis infaustissima; smrt nastává ve třech až pěti měsících, obyčejně celkovou sepsí – Podle názoru mého a mé školy, která se podnes honosí tím, že je klinikou velikého Lilienthala, mého nebožtíka tchána, to byste mohl napsat, – tedy podle názoru klasické školy Lilienthalovy je Morbus Tshengi choroba nakažlivá, kterou přenáší dosud neznámé agens; dispozice k ní se dostavují s prvními známkami tělesného stárnutí; příznaky a průběh choroby – to

bychom mohli vynechat, ne? Není to nic hezkého, člověče. Co se týče léčení – sedativa tantum praescribere oportet.

NOVINÁŘ: Jak prosím?

DVORNÍ RADA: Vynechte to, mládenče, to je jen pro doktory. Klasický předpis velikého Lilienthala. To byl lékař, příteli! Kdybychom toho dnes měli! – Máte ještě nějakou otázku? Zbývají mi totiž jen tři minuty času.

NOVINÁŘ: Kdyby pan dvorní rada dovolil... naše čtenáře by jistě nejvíc zajímalo, jak se lze té choroby uchránit –

DVORNÍ RADA: Co – cože? Uchránit? Nijak! Vůbec nijak! (Vyskočí.) Člověče, vždyť na to zajdeme všichni! Každý, komu je přes čtyřicet let, je předem odsouzen – Vám je to jedno, vy, vy s vašimi hloupými třiceti léty! Ale my, my lidé na vrcholu života – Pojd'te sem! Nevidíte na mně nic? Nemám někde na obličej bílou skvrnu? Co? Ještě ne? Tak vidíte, každý den, desetkrát denně se dívám do zrcadla – Koukejme, vaše čtenáře by zajímalo, jak by se mohli uchránit před rozkladem zaživa! To věřím, pane; mne by to taky zajímalo. (Usedne, hlavu v dlaních.) Bože jak je lidská věda marná!

NOVINÁŘ: Pane dvorní rado, snad byste mohl říci k závěru několik povzbuzujících slov –

DVORNÍ RADA: Ano. Napište... napište do novin... že se s tím musíme smířit.

(Drnčí telefon.)

DVORNÍ RADA (zvedne sluchátko): Haló... Ano. – Co? – Víte přece, že nikoho nepřijímám. – Lékař? Jak se jmenuje? – Hm, doktor Galén. Má nějaké doporučení? Ne? Co tedy u mne chce? – Prosím vás, v zájmu vědy! Ať s tím obtěžuje mého druhého asistenta; já nemám pokdy na nějakou vědu. – Nu tak mi ho pošlete, když mne už pětkrát hledal; ale řekněte mu, že mi zbývají jenom tři minuty času. Ano. (Pověsí sluchátko a vstane.) Tak vidíte, mladý příteli. Pak se má člověk soustředit na vědeckou práci!

NOVINÁŘ: Pan dvorní rada promine, že jsem ho připravil o tolik

vzácného času –

DVORNÍ RADA: Nevadí, kamaráde, nevadí. Věda a veřejnost si mají navzájem sloužit. Kdybyste něco potřeboval, jen se obraťte na mne. (Podává mu ruku.)

NOVINÁŘ: Klaním se uctivě, pane dvorní rado! (V samých poklonách odchází.)

DVORNÍ RADA: Sbohem! (Usedne u psacího stolu.)

(Zaklepání.)

DVORNÍ RADA (vezme péro a píše; po chvílce): Dále!

(Vejde Dr. Galén a zůstane v rozpacích stát u dveří.)

DVORNÍ RADA (píše, aniž zvedl hlavu. Po delší chvíli): Necháváte mě čekat, pane kolego.

DR. GALÉN (zakoktá se): Promiňte, pane dvorní rado... nechtěl jsem vyrušovat... Mé jméno je doktor Galén...

DVORNÍ RADA (píše): To vím. Přejete si, pane doktore Galéne –?

DR. GALÉN: Já... já mám totiž pokladenskou praxi, pane dvorní rado... jak se říká, praxi chudých, že ano... a tu mám příležitost... vidět spoustu případů, že ano... protože... v chudších vrstvách... bují tolik chorob...

DVORNÍ RADA: Jak? Bují?

DR. GALÉN: Ano, šíří se.

DVORNÍ RADA: Ah tak! Lékař nemá mluvit květnatě, pane kolego.

DR. GALÉN: Ano prosím. Hlavně v poslední době... když se tak šíří ta bílá nemoc –

DVORNÍ RADA: Morbus Tshengi, pane kolego. Vědecký pracovník se vyjadřuje přesně a stručně.

DR. GALÉN: – a když člověk vidí tu bídu... jak se ti malomocní zaživa rozpadají... uprostřed rodiny... ten hrozný zápach, že ano...

DVORNÍ RADA: Máte užívat prostředků odstraňujících zápach,

pane kolego.

DR. GALÉN: Ano, ale člověk by chtěl ty lidi zachránit! Já měl sta případů... strašných případů, pane dvorní rado; a když jsem tak nad nimi stál... s holýma rukama... přímo zoufalý...

DVORNÍ RADA: To je chyba, pane kolego. Lékař nemá být nikdy zoufalý.

DR. GALÉN: Když je to taková hrůza, pane dvorní rado! A tu jsem si říkal, že se něco musí stát... že něco musím zkusit, abych tu nestál tak nadarmo. Pravda, sehnal jsem si celou literaturu o té nemoci, ale pan dvorní rada promine... tam to není... tam to prosím není...

DVORNÍ RADA: Co tam není?

DR. GALÉN: Ta pravá cesta prosím.

DVORNÍ RADA (položí péro): A vy ji znáte, co?

DR. GALÉN: Ano. Myslím totiž, že ji znám.

DVORNÍ RADA: Aha, vy si to myslíte. Máte asi svou vlastní teorii o Čengově nemoci, ne?

DR. GALÉN: Ano prosím. Svou vlastní teorii.

DVORNÍ RADA: Tak to mi stačí, pane kolego Galéne. Když si s nějakou nemocí nevíme rady, vymyslíme si na ni aspoň teorii. To se dělává. Ale praktický lékař se má po mém soudu držet raději osvědčených prostředků. Jak k tomu vaši klienti přijdou, abyste na nich zkoušel nějaké své pochybné nápady? Na to jsou kliniky, pane kolego.

DR. GALÉN: Ale právě proto jsem –

DVORNÍ RADA: Ještě jsem nedomluvil, pane doktore Galéne. Řekl jsem vám, že mám bohužel k dispozici jenom tři minuty. Co se týče Čengovy nemoci, doporučil bych vám užívat pilně prostředků na odstranění zápachu – a pak morfia, pane kolego, hlavně morfia; koneckonců jsme tu proto, abychom zmírnili útrapy – aspoň platicím klientům. To je všechno, pane kolego. Těšilo mě. (Chápe se pera.)

DR. GALÉN: Ale já... pane dvorní rado...

DVORNÍ RADA: Přejete si snad ještě něco?

DR. GALÉN: Ano. Já totiž mohu bílou nemoc vyléčit.

DVORNÍ RADA (píše): To už jste asi dvanáctý člověk, který s tím

ke mně přišel. Dokonce bylo mezi nimi několik lékařů.

DR. GALÉN: Ale já už jsem své metody prakticky užil... na několika stech případů, že ano, a – byly jisté výsledky –

DVORNÍ RADA: Kolik procent uzdravení?

DR. GALÉN: Asi šedesát. U dvaceti dalších si nejsem ještě jist –

DVORNÍ RADA (položil pero): Člověče, kdybyste byl řekl sto procent, dal bych vás hned vyvést jako blázna nebo šarlatána. Co mám s vámi dělat? – Podívejte se, pane kolego, já to chápu; je to svůdná představa, najít lék proti Čengově nemoci. To by znamenalo slávu, báječnou klientelu, Nobelovu cenu a třeba i univerzitní stolicí, ne? To byste byl víc než Pasteur, víc než Koch, víc než Lilienthal – Pravda, může to člověku poplést hlavu; jenže takových zklamání už bylo –

DR. GALÉN: Já bych svou metodu vyzkoušel na vaší klinice, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA: Na mé klinice? To je ovšem dětinství. Vy jste – původem cizinec, ne?

DR. GALÉN: Ano prosím. Původem Řek, z Pergama.

DVORNÍ RADA: Tak vidíte. Já přece nemohu pustit cizince na státní kliniku Lilienthalovu!

DR. GALÉN: Ale já jsem zdejší občanem... už od dětství...

DVORNÍ RADA: Ano, ale ten původ, pane kolego! Ten původ!

DR. GALÉN: Lilienthal byl taky... původem cizinec, že ano...

DVORNÍ RADA: Upozorňuju vás, pane, že dvorní rada řádný profesor doktor Lilienthal byl mým tchánem. Ostatně dnes je jiná doba. To snad víte sám. – Mimoto, pane doktore Galéne, pochybuju velmi, že by veliký Lilienthal nechal ve svém vědeckém ústavu pracovat... nějakého pokladenského lékaře. Promiňte!

DR. GALÉN: Mne by tu nechal pracovat, pane dvorní rado. Já jsem byl kdysi jeho asistentem –

DVORNÍ RADA (vyskočí): Vy jste byl – Člověče, proč jste to neřekl hned? Prosím, kolego, sedněte si – Jen žádné okolky, Galéne. Koukejme, tak vy jste byl u tchána asistentem! Zvláštění, nevzpomínám si, že by se byl někdy o vás zmínil!

DR. GALÉN (na kraji židle): On... on mi totiž říkal doktor Děťina.

DVORNÍ RADA: Propána, tak vy jste Děťina! Děťina, ano – můj nejlepší žák, říkával Lilienthal; prý škoda doktora Děťiny! – Človče, proč jste u něho nezůstal?

DR. GALÉN: To byly takové věci, pane dvorní rado... Hlavně... chtěl jsem se oženit... a jako asistent bych rodinu neuživil, že ano –

DVORNÍ RADA: Chyba. Já vždycky říkám svým žákům: chcete-li dělat vědu, nežeňte se; a když, tedy bohatě. Vědě se musí obětovat soukromý život. – Kouříte, Galéne?

DR. GALÉN: Ne, děkuju, já – Já mám totiž anginu pectoris...

DVORNÍ RADA: Nunu, snad nebude tak zle! Ukažte, kamaráde, já bych se podíval –

DR. GALÉN: Děkuju, pane dvorní rado, ale... na to teď nemám pomyšlení. Já bych prosil, kdybych směl na vaši klinice... aplikovat svou metodu... na několika malomocných, které považujete za ztracené...

DVORNÍ RADA: To jsou všichni, Galéne. Ale to je těžké, co žádáte, safra, to je těžké... Nerado by se to vidělo, kolego. Ale že to jste vy, tchánův nejmilejší žák – počkejte, já vám něco řeknu: povězte nám, v čem záleží vaše metoda, a my ji vezmeme v úvahu, případně ji klinicky vyzkoušíme. Já jenom zařídím, aby nás teď nikdo nerušil – (Sahá po telefonu.)

DR. GALÉN: Prosím za prominutí, pane dvorní rado, ale já... dokud to nebude klinicky vyzkoušeno... neřeknu nikomu, jak léčím bílou nemoc. Prosím, já opravdu nemohu.

DVORNÍ RADA: Ani mně ne?

DR. GALÉN: Nikomu prosím. To by skutečně nešlo.

DVORNÍ RADA: Myslíte to vážně?

DR. GALÉN: Docela vážně, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA: Nu, tak se nedá nic dělat. Promiňte, Galéne, to by bylo proti klinickým pravidlům a proti – jak bych to řekl –

DR. GALÉN: – proti vaší vědecké odpovědnosti, já vím. Ale já mám prosím své důvody...

DVORNÍ RADA: Jaké?

DR. GALÉN: Pane dvorní rado, je mi hrozně líto... ale já bych je řekl až později.

DVORNÍ RADA: Nu, jak chcete. Za těch okolností uděláme za věci tečku, že? Přesto mne těší, že jsem vás osobně poznal, doktore Dětinu.

DR. GALÉN: Poslyšte, nedělejte to! Vy byste mne měl pustit na kliniku, pane dvorní rado! To byste měl udělat!

DVORNÍ RADA: Proč?

DR. GALÉN: Pane dvorní rado, já za svůj prostředek ručím! Čestné slovo! Podívejte se, já nemám ani jednu recidivu... A tady mám dopisy kolegů... posílají mi své malomocné z celé čtvrti... Z takové chudé čtvrti to ani nepřijde na veřejnost. Prosím račte se podívat, pane dvorní rado...

DVORNÍ RADA: Nemám zájmu.

DR. GALÉN: Bože to je škoda... Tak abych šel, že ano?

DVORNÍ RADA (vstane): Ano. Je mi líto.

DR. GALÉN (otálí u dveří): Taková hrozná nemoc... Třeba jednou pan dvorní rada sám...

DVORNÍ RADA: Co?

DR. GALÉN: Nic, já jen... Snad by i pan dvorní rada mohl toho léku jednou potřebovat.

DVORNÍ RADA: To jste nemusel říkat, Galéne! – (Přechází.) Šeredná nemoc, člověče, příliš šeredná nemoc. Nechtěl bych se zaživa rozpadat.

DR. GALÉN: Pak může pan dvorní rada na sobě použít prostředků odstraňujících zápach.

DVORNÍ RADA: Děkuju! – Ukažte ty dopisy!

DR. GALÉN: Prosím, pane dvorní rado –

DVORNÍ RADA (čte dopisy): Hm. (Odkáže.) Nono – Doktor Stradella, to je můj žák, ne? Takový dlouhý, ne?

DR. GALÉN: Ano, pane dvorní rado. Velmi dlouhý.

DVORNÍ RADA (čte dál): Safra! (Kroučí hlavou.) Zatrápeně, kolego – Pravda, jsou to jen praktikové, ale – Člověče, to byste měl báječné výsledky! – Poslyšte, Galéne, tak mě napadá – Že to jste vy, já bych zkusil vaši metodu sám na několika případech. Víc přece nemůžete žádat, co?

DR. GALÉN: Ne, ale... Já vím, že by to pro mne byla ohromná čest, ale...

DVORNÍ RADA: – ale vy svou metodu chcete až na další aplikovat sám, že?

DR. GALÉN: Ano, pane dvorní rado. Já bych ji rád... na klinice... prováděl sám.

DVORNÍ RADA: A pak ji budete publikovat?

DR. GALÉN: Ano, totiž... za jistých podmínek, že ano...

DVORNÍ RADA: Jakých podmínek?

DR. GALÉN: – – Já bych je ohlásil později, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA (usedne za stůl): Rozumím. Tedy vy byste chtěl, aby má klinika jenom ověřila vaši metodu, ale její další použití byste si vyhradil pro sebe. Asi tak si to představujete, ne?

DR. GALÉN: Ano, pane dvorní rado. Totiž...

DVORNÍ RADA: Počkejte. Je to ovšem nesmírná drzost, žádat něco takového od kliniky Lilienthalovy, pane doktore Galéne, a já mám sto chutí vás vlastní rukou shodit ze schodů. Já sice chápu, že každý lékař chce něco vydělat na svém umění; ale dělat z léčebného postupu své obchodní tajemství, to není jednání hodné lékaře, nýbrž pokoutního dryáčníka, šarlatána a mastičkáře. Předně je to, pane kolego, nelidské k trpícím lidstvu, a za druhé –

DR. GALÉN: Ale já, pane dvorní rado –

DVORNÍ RADA: Okamžik prosím. Za druhé je to krajně nekolegiální k druhým lékařům. Ti chtějí také uzdravovat své klienty, pane kolego; vždyť jsou z toho živi. Tak je to. Vy se na svou metodu díváte jako na věc svého soukromého zisku; bohužel já na ni musím pohlížet jako vědec a jako lékař, který si je vědom své povinnosti k lidstvu. Naše stanovisko, pane doktore Galéne, se zásadně rozcházejí. Okamžik. (Bere telefon.) Pošlete mi sem prvního asistenta. Ano, ihned. (Položí sluchátko.) To už je skandál, jak hluboko klesla lékařská morálka! Co chvíli se objeví zázračný doktor, který vytlouká peníze ze své kdovíjaké tajné metody; ale aby si ještě ke všemu chtěl udělat reklamu na vědecké klinice, taková nestoudnost tu, pane kolego, ještě nebyla.

(Zaklepání.)

DVORNÍ RADA: Dále!

PRVNÍ ASISTENT (vejde): Pan dvorní rada mě volal...

DVORNÍ RADA: Pojd'te sem. Na kterých pokojích máme Morbus Tshengi?

PRVNÍ ASISTENT: Skoro na všech, pane dvorní rado. Na dvojce, čtyřce, pětce...

DVORNÍ RADA: A neplatící –?

PRVNÍ ASISTENT: Chudinské bílé máme na třináctce.

DVORNÍ RADA: A tu má na starosti –?

PRVNÍ ASISTENT: Druhý asistent, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA: Dobrá. Pane první asistente, řekněte panu druhému asistentovi, že ode dneška všechny lékařské zákroky na třináctce předpisuje nebo vykonává tady kolega doktor Galén. Budou to jeho případy.

PRVNÍ ASISTENT: Prosím, pane dvorní rado, ale –

DVORNÍ RADA: Co? Co chcete říci?

PRVNÍ ASISTENT: Nic, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA: Proto! Myslel jsem, že máte nějaké námítky. Dále řekněte panu druhému asistentovi, že mu nebude nic po tom, jak a čím bude kolega Galén své případy ošetřovat. Je to mé výslovné přání.

PRVNÍ ASISTENT: Prosím, pane dvorní rado.

DVORNÍ RADA: Můžete jít.

(Asistent zmizí.)

DR. GALÉN: Ani nevím... pane dvorní rado... jak vám mám poděkovat...

DVORNÍ RADA: Není třeba. Dělán to jenom v zájmu lékařské vědy, pane kolego. Tomu musí ustoupit vše – i ta nejsilnější averze. Chcete-li, můžete se hned podívat na svou třináctku. (Bere telefon.) Vrchní sestro, uvedete na třináctku pana doktora Galéna. – (Položí sluchátko.) Kolik času budete potřebovat, pane kolego?

DR. GALÉN: Stačí... šest neděl.

DVORNÍ RADA: Tak? Zdá se, pane doktore Galéne, že chcete

čarovat. Poroučím se vám.

DR. GALÉN (couvá ke dveřím): Jsem vám opravdu... nesmírně zavázán, pane dvorní rado –

DVORNÍ RADA: Mnoho štěstí! (Bere pero.)

(Dr. Galén se rozpačitě vysouká ven.)

DVORNÍ RADA (uhodí perem): Mizerný výdělkář! (Vstane a jde k zrcadlu, prohlíží si pozorně obličej.) Ne, nic. Doposud nic.

Opona

O b r a z t ř e t í

Rodina u večerní lampy.

OTEC (čte noviny): Zase článek o té nemoci! Kdyby už s tím dali pokoj! Člověk má dost svých starostí za celý den –

MATKA: S tou paní ve třetím patře je to prý zlé. Nikdo k ní už ani nemůže... Necítils na schodech ten zápach?

OTEC: Ne. Tady je interview s dvorním radou Sigeliem. To je světová kapacita, maminko, na toho já dám. Uvidíš, že potvrdí má slova.

MATKA: Která?

OTEC: Že je to humbuk, to malomocenství. Sem tam nějaký případ, a noviny z toho hned dělají senzaci. A lidé, to se ví: jak někdo lehne s rýmou, už říkají, že má bílou nemoc.

MATKA: Píše mi sestra, že u nich je toho taky plno.

OTEC: Nesmysl. To už je taková panika – To je zajímavé, tadyhle říká Sigelius, že ta nemoc přišla z Číny. Vidiš, já vždycky říkám: udělat z Číny evropskou kolonii, zavést tam pořádek, a byl by pokoj. To máme z toho, že se ještě pořád trpí takové zaostalé země. Samý hlad a bída, žádná hygiena a tak: pak je z toho malomocenství. – On tady Sigelius říká, že je to přece jen nakažlivá nemoc. To by se mělo něco udělat.

MATKA: Co by se mělo udělat?

OTEC: Zavřít ty malomocné a nepustit je mezi lidi. Jak se na někom ukáže bílá nemoc, pryč s ním! Vždyť je to hrůza, mamin-

Život a doba spisovatele Karla Čapka v datech

1890

Narozen 9. 1. v Malých Svatoňovicích. Otec MuDr. Antonín Čapek (1855-1929), matka Božena, rozená Novotná (1866-1924). Sourozenci: Helena (1886-1961), provdaná Koželuhová, ovdověla, od roku 1930 provdaná Palivcová; Josef (1887-1945) ženatý od roku 1919.

1895-1901

V Úpici, kde rodina bydlí, navštěvuje obecnou školu a jednu třídu měšťanské školy.

1901-1909

Středoškolská studia začíná v Hradci Králové, posléze pokračuje v Brně, končí maturitou v Praze.

1907

Rodina se stěhuje z Úpice do Prahy.

1909-1915

Studuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy filozofii, estetiku, dějiny výtvarného umění, anglistiku, germanistiku a bohemistiku. (V letech 1910-1911 studuje v Berlíně a v Paříži.) V listopadu 1915 je promován na doktora filozofie.

1917

Působí jako domácí učitel Prokopa Lažanského na zámku v Chyších u Žlutic. V říjnu nastupuje do redakce Národních listů.

1921-1938

Je členem pražské redakce Lidových novin, v letech 1921-1923 pracuje v Městském divadle na Královských Vinohradech jako dramaturg a režisér.

1922

Poprvé představen prezidentu T.G. Masarykovi.

1925

Je zvolen předsedou československé odbočky Penklubu, kterou pomáhá založit. Stěhuje se s bratrem Josefem do nového domu na Vinohradech.

1931

Jmenován členem mezinárodního výboru pro duševní spolupráci Společnosti národů (stálý výbor pro literaturu a umění).

1933

Pracuje ve Výboru pro pomoc německým uprchlíkům, je místopředsedou Penklubu.

1934

Organizuje pomocnou sociální akci Demokracie dětem.

1935

Žení se s Olgou Scheinpflugovou, počátky stavebních úprav domu ve Strži, který novomanželé dostali od Václava Palivce do doživotního užívání.

1937

Účastní se světového kongresu Penklubů v Paříži.

1938

Podílí se na organizaci světového kongresu Penklubů v Praze. Opakovaně je navrhován na Nobelovu cenu za literaturu. Po mnichovské konferenci (29. - 30.9. 1938) čelí nenávistné kampani, bojuje s českým fašismem a prožívá nejtěžší období svého života. Umírá 25.12. na zápal plic. Pohřeb na Vyšehradě se koná 29.12.

První vydání knih Karla Čapka

- 1917 - Boží muka
- 1918 - Pragmatismus čili Filozofie praktického života
 - Krakonošova zahrada
 - Nůše pohádek
- 1920 - Loupežník
 - Kritika slov
 - RUR
- 1921 - Trapné povídky
 - Ze života hmyzu (společně s Josefem Čapkem)
- 1922 - Lásky hra osudná (společně s Josefem Čapkem)
 - Zářivé hlubiny a jiné prózy
 - Továrna na absolutno
 - Věc Makropolis
- 1923 - Italské listy
- 1924 - Krakatit
 - Anglické listy
- 1925 - Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí
 - O nejbližších věcech
- 1927 - Adam stvořitel
 - Skandální aféra Josefa Holouška
- 1928 - Hovory s T.G.M. (1. díl)
- 1929 - Povídky z jedné kapsy
 - Povídky z druhé kapsy
 - Zahradníkův rok
- 1930 - Výlet do Špatněl
- 1931 - Hovory s T.G.M. (2. díl)
 - Marsyas čili na okraji literatury
- 1932 - Devatero pohádek a ještě jedna od Josefa Čapka jako pří-
važek
 - Obrázky z Holandska
 - Apokryfy
 - O věcech obecných čili zoon politikon
- 1933 - Dašenka čili život štěněte
 - Hordubal

- 1934 - Povětroň
 - Obyčejný život
- 1935 - Hovory s T.G.M. (3. díl)
 - Mlčení s T. G. Masarykem
- 1936 - Válka s mlouky
 - Cesta na sever
- 1937 - Bílá nemoc
 - Jak se dělají noviny
 - První parta
- 1938 - Matka
 - Jak se co dělá
- 1939 - posmrtně - Život a dílo skladatele Foltýna (torzo románu)

Karel Čapek
Bílá nemoc

*Vydalo nakladatelství Carpe diem
jako svou 397. publikaci
v Brumovicích roku 2020*

Sazba, grafika a redakce Michal Huvar

Vydání první (v Carpe diem)

www.carpe.cz

Digitální tituly Carpe diem pro čtečky,
tablety a počítače, včetně knih, jež doplňují filmy
a koncerty, jakož i fyzické knihy a nosiče naleznete
na webové stránce **<http://eshop.carpe.cz>**.

978-80-7487-291-4 (pdf)

978-80-7487-292-1 (epub)

978-80-7487-293-8 (mobi)

NAVŠTIVTE

FACEBOOK

www.facebook.com/icarpe.cz/

WEB NAKLADATELSTVÍ

www.carpe.cz

WEB FILMOVÉ SPOLEČNOSTI

www.carpediemvideo.cz

WEB S ONLINE KONCERTY A FILMY

www.ikoncert.eu

